

crkva u svijetu

PANORAMA

CRKVA U PORTUGALU KROZ REVOLUCIONARNO PREVIRANJE

Mladen Karađole

Revolucija od 5. X. 1910. zbacila je u Portugalu monarhiju i uvela je republiku s »antiklerikalnim zakonima« i progonima Crkve. No taj vihor je prošao. Crkva je izišla pročišćena, jača.

Revolucija od 25. IV. 1974. u potrazi za novim poretkom opet je povukla Crkvu u nova previranja. Ta je revolucija bila u početku pobuna nezadovoljnih časnika i ubrzo je zadobila velike razmjere zbog kolonijalnog rata u Africi (Angoli, Mozambiku i Gvineji), zbog loše državne ekonomije, diktature i jake propagande u zemlji i izvan nje. Za nekoliko sati je bila dokinuta politička policija, cenzura, otvoreni su bili zatvori i pušteni politički osuđenici. Proglašene su bile široke slobode. Broj se izbjeglica iz kolonija povećavao.

Trebalo je postići tri revolucionarna cilja: završiti kolonijalni rat (Portugal je priznao oslobodilačke pokrete, prekinuo je borbe), dekolonizirati (bivše kolonije su de facto bile uvrštene u sovjetsku interesnu sferu, a Indonezija je zauzela Timor), zatim demokratizirati zemlju! Pošlo se prema socijalizmu zapadnoevropskoga tipa uklonivši preveliki utjecaj prosovjetske komunističke partije (PC) s 15% glasova kod izbora. Socijalistička partija (PS) bila je i ostala najjača, a od godine 1978. je u opoziciji tako da je prisutna unutrašnja politička nestabilnost. Poznate su još stranke: Socijalno-demokratska partija (PSD) i Demokratsko-socijalni centar (CDS). K tomu pridolazi snažna ekonomska kriza; broj nezaposlenih je znatan, osobito među omladinom, povratnicima ili izbjeglicama iz bivših kolonija, kojih je bilo 700.000. I prije revolucije 1973. g. bruto-nacionalni dohodak bio je dosta nizak, po sta-

novniku 1.300 US dolara; 1975. nešto se podigao: na 1.547 US dolara. Možda je korisno navesti još neke podatke da se barem približno vidi društveno-ekonomska situacija u Portugalu koja mnogo utječe na kretanja i previranja i u Crkvi.

Bilo je u Portugalu 1975. g. 8.760.000 stanovnika, od toga katolika 8.590.000, dakle 98,1%. Od aktivnog pučanstva bavilo se 1974. g. zemljoradnjom 28,2%, industrijom 33,6%, u službama je bilo 38,2%.

Ako usporedimo tri kandidata za Evropsku ekonomsku zajednicu, a svaka se evropska država može kandidirati po Rimskom ugovoru, čl. 237, uz uvjet da je demokratska, onda je Portugal na zadnjem mjestu:

	Portugal	Grčka	Turska
Prihod po stanovniku (1975.)	1.547	2.291	2.869
Televizori na 1.000 st. (1974.)	66	106	174
Mortalitet djece (1975.)	37,9	24	12,1
Izvoz: godišnji porast 1971.—76.	2,6	17	11,2
Inflacija: srednjo-godišnja 1971.—76.	16,9	14,5	13,9

(Up. *Pro mundi vita*, Revue bimestrielle, Bruxelles, 73, 1978: Jan Kerkhofs, *L'Eglise catholique romaine et l'Europe*, str. 43.)

Očekuje se da će zapadni investitori pomoći privredni razvitak. U Portugalu su 1978. g., dobivši državno dopuštenje, uložili oko 1.800.000.000 eškuda. Kriza nepovjerenja koči još veće investicije. (Usp. *Die Welt*, 7. Marz 1979, Nr. 56: Portugal, I.)

Odjek revolucije 1974. u Crkvi

Portugalski episkopat je zasjedao na proljetnom sastanku u Fatimi kada je buknuła revolucija 25. IV. 1974. Već je 26. IV. zatražio da ta promjena bude na dobro portugalskoga naroda prema pravdi, u pomirbi i poštivanju osoba i stvari. Pozvao je katolike da izvrše građanske dužnosti.

Crkva je u Portugalu dosta jaka društvena sila. Razne revolucionarne grupe nisu je mnogo direktno napadale, nego su je tolerirale ili čak poštivale. Istina, bilo je i sukoba, ali ne velikih dimenzija, npr. zauzeće nekoliko škola, sjemeništa, župskih zgrada, radiostanice »Renasença« itd. No — a to je teže — rasprsnuo se tradicionalni društveni okvir i navalile su bujice materijalističko-hedonističke civilizacije, npr. uobičajena agitacija za rastavu braka, pobačaja... Pojavio se val nasilja. Planula je klasna borba, naročito u industrijskom kraju Lisabona i u predjelima gdje se sprovodila agrarna reforma. Na udaru su bile također katoličke škole kao i dobrotvorne ustanove.

Episkopat je u tri godine (1974.—77.) objavio 40 dokumenata što su se odnosili na javni život u Portugalu: na građanska prava i dužnosti, ekonomski poredak, radnička prava, javni moral, obitelj, školstvo i slobodu informacija. Posebno su bila zapažena dva pastoralna pisma: o sudjelovanju kršćana u društvenom i političkom životu (16. VII. 1974.) i o obitelji (12. II. 1975.)

Situacija se je nešto stišala, ali su jaka previranja među katolicima koji sudjeluju u svim političkim strankama.

Među mnogim problemima

U Episkopatu je polarizacija između pristaša unitarističkoga shvaćanja pastoralnog rada i autonomista mjesnih Crkava. Prigovara se također biskupima da su konzervativni i da se dosta ne trude oko obrane prava sirotinje i otuđenih, oko potrebnih reformi.

Dijecezanski kler je u krizi. Smanjio se njegov broj od 1974. g. 1975. godine npr. bilo je samo 11 mladomisnika, a umrlo je 55 svećenika i 51 je napustio svećenički stalež. Uopće je u opadanju vrijednost svećeničkog zvanja. Ni kler ni obitelji ne zanimaju se dovoljno za zvanja. Mladež može lakše nego prije pohađati srednje škole u raznim mjestima; sjemenište ne privlači. Većina sjemeništara napušta poziv pošto su završili gimnaziju. Čak je teško naći poglavare i profesore za dječaćka sjemeništa. Bogoslovna sjemeništa imaju sve manje kandidata i zatvaraju se pomalo. Pojavljuje se poteškoća u katehiziranju; 1977. god. nedostajalo je 800 svećenika-kateheta za državne škole.

Redovništvo je također u krizi. Zvanja su opala. Mnoge su redovnice otišle. Zajednice nisu postigle ravnotežu u postkoncilskoj obnovi. Osjeća se sekularizacija u poslu, zajedničkom životu, odjeći i materijalnim dobrima.

Laičke katoličke organizacije su izgubile životnu snagu. Neki su oblici Katoličke akcije bili optuženi da su se iznevjerili svojoj zadaći. Biskupska je konferencija 1976. g. odredila da se u roku od 6 mjeseci ispita njihova akcija i da im se prizna ili odbije službeni karakter Katoličke akcije. Sve je manje svećenika koji su izobraženi, spremni i voljni animirati razne grupe katoličkih organizacija.

Vjerska je praksa u opadanju. Bogati Sjever više prakticira nego siromašni Jug, ta najveća evropska »vjerska rupa« gdje su prostrani krajevi koji nisu bili nikada kristijanizirani. Kaže se da je jedan od tisuće katolika prakticirao g. 1920. u biskupiji Beja, a u biskupiji Algarve ni 1 na 1.000. Ipak poslije II. vatikanskoga koncila ide tu na bolje. Na Jugu se više prakticira po gradovima nego po selima, dok na Sjeveru obratno. Na Jugu je bio 1 svećenik na 4.500 stanovnika, na Sjeveru 1 na 600. Zato je nedjeljna sv. misa na Jugu znatno manje posjećena nego na Sjeveru. Od brakova je bilo crkvenih 70% u g. 1930., 90% u g. 1960., 80% u g. 1975. Rastave brakova su porasle: od 604 u g. 1973. na 1.552 u g. 1975. Svakodnevni život je zapljusnuo val kriminaliteta, marginalizacije zbog besposlice, prostitucije, droge itd.

Katolički tisak nije prebrodio revolucionarnu krizu. Episkopat je privremeno obustavio g. 1974. dnevnik »Novidades« — koji je bio rasprostranjen po čitavoj zemlji — da ga ne bi zauzeli sindikati. Nije se našlo još novo rješenje.

Portugal poznaje također iseljenički problem; 2.200.000 Portugalaca živi izvan domovine, od toga u Evropi 1.200.000. Crkva ima premalo misionara za njih. G. 1976. bilo ih je 97, u Evropi 64 i 33 na drugim kontinentima. (Usp. Conferência Episcopal Portuguesa, Panorama da Igreja em Portugal (1974.—77.), Lisboa, 1977.)

Na putu obnove

Episkopat nastoji da bude dinamičan: 2 su plenarna redovita sastanka, 2 su izvanredna, u veljači je tjedan teološko-pastoralne refleksije, u lipnju su duhovne vježbe. Osnovane su 2 nove biskupije Santarém i Setúbal.

Među klerom se osjeća bolja povezanost u biskupiji i s biskupom. Iako je broj svećenika manji nego prije 1974. g., svećenici danas pokazuju veći pastoralni dinamizam.

Redovnički kadar se sve više uklapa u mjesne Crkve i u župske zajednice. 1977. g. redovnicima je bilo povjeren 150 župa u 19 biskupija, od toga 48 župa u lisabonskom patrijarhatu.

Laici se okupljaju u novim grupama: biblijskim, karizmatičkim, neokatekumenskim — naročito na Jugu, fokolarinijskim itd. Posvećuje se obitelji više pažnje prigodom pripreme za brak ili krštenje.

Utjecaj Fatime je porastao od pohoda Pavla VI., 13. V. 1967. Posebna je grupa svećenika u svetištu u nakani da se tu obnovi fatimski duh molitve i pokore.

Iako su još uvijek grupe Katoličke akcije alergične, ipak se vidi da su aktivnije u borbi za izgradnju pravednijeg i bratskijeg poretka. Episkopat je obnovio katoličke skaute i dao im nova pravila. Niknule su i neke nove grupe, posebno u okviru župa.

Konačno je organizirano Katoličko sveučilište (1971.). Obnovio se Nacionalni sekretarijat za kino i radio kao i Katolički novinarski servis. I Caritas je g. 1975. dobio novi federativni oblik i nov zamah.

Sve su to veći ili manji koraci na putu obnove. Učinilo se, dakle, nešto od revolucije 1974. Opterećenje prošlosti, unutrašnje razlike i previranja u revolucionarnoj eri, osobito na društvenom i političkom području, anestetizirale su, doduše, mnoge energije, ali su i razbudile i druge u nadi na putu obnove.

Kako će Portugal izići iz svoje opće krize? Kako će se ekonomski srediti? Kako će naći političku ravnotežu? Sve to razdire današnji Portugal i Crkva u njemu. Svakako je to znak unutrašnje slabosti. Pa ipak to očito budi zdrave životne snage koje traže stvaran odgovor i rješenje. Baš te zdrave snage kao kreativna sila moći će obnoviti Portugal i njegovu Crkvu.

Hoće li Crkva u Portugalu shvatiti znake svoga vremena i ubrzano, stvarno reagirati na njih? Hoće li vjera u Isusa Krista odjeknuti i u vremenitoj dimenziji i odgovoriti potrebama društva u kojem se živi? Hoće li se uvesti restriktivne mjere koje će ublažiti razlike između manjine u luksuzu i većine naroda na niskom standardu? Nije li veliki postotak nepismenih u Portugalu protuevandeoski znak u dvadesetom stoljeću? Nije li demokratizacija crkvenih struktura poziv na svjesnu i odgovornu suradnju svih? — Čini se da treba otvoriti oči i promijeniti što treba promijeniti. Jer, bez vitalne pozitivne reakcije na sve što smo negativno spomenuli Crkva će u Portugalu proći još kroz teške krize. (Usp. Dr. Manuela Silva, *A nova sociedade portuguesa interpelaos cristãos*, u: *Igreja e Missã*, 93 (1978), str. 327—339.)